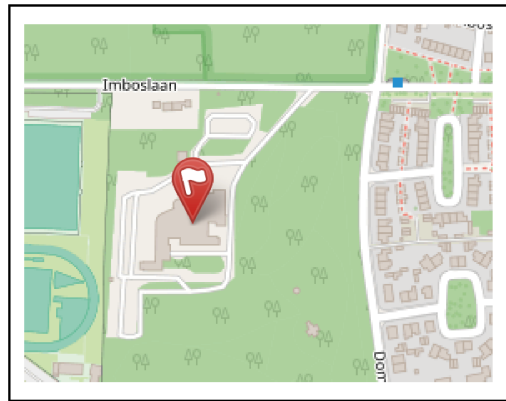

Crematoriumcomplex
Imboslaan 6
6952 JP Dieren

Monumentgegevens

Monumentnummer 0000065
Inschrijving register 15 juni 2009
Kadastrale aanduiding Dieren U 3291

CREMATORIUMCOMPLEX bestaande uit het CREMATORIUMGEBOUW, een COLUMBARIUM ERIKA en de landschappelijke AANLEG met STROOIVELDEN, gerealiseerd vanaf 1954 naar ontwerp van de Haagse architect H.C.P. Nuyten. Door de toename van het aantal crematies werd het crematorium in 1969 ingrijpend verbouwd. In 1994 onderging het crematorium een nieuwe metamorfose. Ook hierna is heeft het gebouw nog enkele wijzigingen ondergaan. Op de latere uitbreidingen (vanaf 1969) is de bescherming van gemeentewege niet van toepassing.

Historie en ligging:

Het crematoriumcomplex is gelegen in een bosrijke omgeving aan de Imboslaan in Dieren. Het is het tweede in Nederland gebouwde crematorium en is als zodanig ook typologisch interessant. Alleen het crematorium in Velsen werd eerder gerealiseerd. De belangrijkste reden voor een tweede crematorium in Nederland was de toenemende behoefte om crematie ook mensen in Nederland mogelijk te maken.

De uit Den Haag afkomstige architect H.C.P. Nuyten werd gevraagd om het crematorium in Dieren te ontwerpen. Hij kreeg van zijn opdrachtgever – het Hoofdbestuur der Vereniging voor Facultatieve Lijkverbranding - de vrijheid om het gebouw naar eigen inzicht vorm te geven. De eerste schetsen kwamen tot stand naar aanleiding van het door de opdrachtgever opgestelde programma van eisen. Het uiteindelijke resultaat was een modern, functioneel die aan crematoria na de Tweede Wereldoorlog werden gesteld, waren in Nederland anders in vergelijking met andere landen. In Nederland werden landelijke crematoria gebouwd en geen plaatselijke. Hierdoor was er meer publieke ruimte nodig. Tevens bezochten naar verhouding meer mensen een crematorium om de overledene een laatste eer te bewijzen. In Nederland wordt voorafgaand aan de crematie een afscheidsplechtigheid gehouden. Wanneer deze plechtigheid is afgelopen wordt de lijkstaf naar de ovenruimte gebracht. Een medewerker van het crematorium controleert vervolgens een aantal verplichte documenten. De gegevens op deze documenten moeten overeenkomen met de gegevens van de overledene en het registratienummer op de kist. Wanneer alle gegevens overeen blijken te komen, wordt het crematiedocument ondertekend en wordt er op de kist een vuurvast steentje gelegd. Dit steentje heeft een uniek nummer. Het steentje wordt gebruikt om eventuele vergissingen te voorkomen. Door het steentje is de latere as dus te identificeren. Wanneer het steentje geplaatst is, wordt de kist in de oven gezet. Bij een temperatuur van tussen de 400 en 1100 graden Celsius wordt de kist met daarin het lichaam verbrand. Dit hele proces duurt, afhankelijk van het soort oven, zo'n vijf kwartier tot vier uur.

Het crematorium in Dieren is gebouwd in een functionalistische bouwstijl. Het functionalisme is een opvatting van architectuur waarbij vorm door functie wordt bepaald. De architectuur wordt gekenmerkt door een streven naar vooruitgang en het gebruik van moderne vormen, bouwtechnieken en materialen.

Op enige afstand van het crematorium bevindt zich het columbarium. Indien nabestaanden de voorkeur geven aan een identificeerbare plek, of als de overledene heeft beschikt dat die

er moet zijn, kan de as worden bijgezet in een urn. Speciaal daartoe bestemde muren of muurachtige bouwsels in of nabij crematoria bevatten tal van nissen, waarvan elk een urn kan bevatten.

De herkenbaarheid en vindbaarheid worden nog bevorderd doordat ook persoonsgegevens als de naam en het jaar van geboorte en van overlijden kunnen worden vermeld. Columbaria bestaan al sinds de oudheid; toen vormden zij necropolen (dodensteden) voor de armere bevolking van een stad. Voorheen kon een columbarium ook een muur of kelder zijn met graven erin; in hedendaags verband wordt het woord alleen gebruikt als het om de as van een overledene gaat.

Crematoriumgebouw

Het crematorium is gebouwd op een samengestelde plattegrond, waarin alle noodzakelijke ruimtes zijn opgenomen. In het souterrain bevinden zich onder meer de ovenruimte, de askamer en de urnenberging. De publieke ruimtes zijn op de begane grond gesitueerd. De aula heeft hier een prominente, centrale ligging en wordt omsloten door diverse kleinere kamers waaronder onder meer toiletten, kantoren en een wachtruimte. Het podium staat in directe verbinding met de aula en is voorzien van een doorvoersluis met daarachter een ovenruimte. De rook wordt afgevoerd via de schoorsteen. De gevels van het crematorium zijn opgetrokken in baksteen. Voor het hoge gedeelte is geelgetinte baksteen gebruikt randbebouwing een rode baksteen. De hoofdgevel waarin de zeshoekige en ronde vensters zijn aangebracht is bekleed met dolomietplaten. Dit materiaal was afkomstig uit het Duitse Westfalen, een gebied dat landschappelijk gezien veel overeenkomsten vertoont met het terrein in Dieren. In de gevel zijn aluminium vensters geplaatst. De ronde en zeshoekige vensters worden van boven naar beneden kleiner. De lichtinval van boven werd als belangrijk beschouwd voor de verlichting van de aula. Het hoogste licht komt van boven. Dit kan ook symbolisch gezien worden. De hol gebogen daklijn van de aula duidde op ontspanning. "De dood is het einde: elke geestelijke en lichamelijke spanning is geweken", aldus de architect. De schoorsteen heeft een omtrek van ongeveer 6,5 meter. Door de vorm en het kleurgebruik probeerde de architect het object beter aan te laten sluiten aan zijn omgeving. Zo had de schoorsteen een zeskante vorm, waardoor het wat minder dominant in het zicht lag. Op de latere uitbreidingen is de bescherming van gemeenteweg niet van toepassing.

Columbarium Erika

Het op enige afstand van het crematorium gesitueerde columbarium heeft in het midden een rond, bakstenen gebouwtje. De lichttoetreding komt van boven, via een uitbouw op het dak dat rondom is voorzien van een serie vensters. Het gebouwtje werd gebruikt om de as in een urn aan de familie te overhandigen. De urn werd vervolgens geplaatst in één van de vakken van het columbarium, dat concentrisch om het centraal gelegen ronde gebouwtje is ontworpen. De witte vakken worden afgewisseld door bakstenen pilaren, die op een bakstenen plint staan. Deze dragen de ranke overkapping. De urnen zijn speciaal voor het crematorium ontworpen door C. Brakel. Deze zijn samengesteld uit drie rechthoekige elementen, verschillend in afmeting. De elementen zijn trapsgewijs op elkaar geplaatst. Aan de voorzijde van het middelste element bevindt zich een gegraveerd plaatje met daarop enkele persoonlijke gegevens van de overledene.

Aanleg

De aanleg is een landschappelijke stijl met slingerende paden uitgevoerd en is afgestemd op het karakteristieke landschap van de Veluwe. Het rekening houden met de bestaande situatie en het natuurlijke landschap sluit aan bij de opvattingen van J.P. Thijsse. Een andere bron van inspiratie zal ook de contemporaine tuin- en landschaparchitectuur in de Scandinavië zijn geweest.

Waardering

CREMATORIUM, COLUMBARIUM ERIKA en AANLEG met strooivelden, daterend uit 1954 en ontworpen door de Haagse architect H.C.P. Nuyten.

Architectuurhistorische waarden:

- Het complex vormt een voor de gemeente Rheden in het algemeen en het dorp Dieren in het bijzonder goed en zeldzaam voorbeeld van een crematorium uit de wederopbouwperiode.
- Het complex is van belang als een voor de gemeente Rheden zeldzaam voorbeeld van het naoorlogse internationale Functionalisme.
- Het crematoriumcomplex is het tweede in Nederland gebouwde crematorium en is als zodanig ook typologisch van bijzonder belang.
- De objecten zijn goede voorbeelden van het werk van de architect H.C.P. Nuyten en nemen daarmee een belangrijke plaats in binnen de regionale en landelijke architectuurgeschiedenis.

Stedenbouwkundige waarden:

- Stedenbouwkundig hebben de afzonderlijke objecten ensemblewaarde als belangrijk onderdeel van het crematoriumcomplex.
- Het crematoriumcomplex heeft een unieke ligging in een bosrijke omgeving aan de Imboslaan in Dieren met een hierbij passende aanleg.
- Het complex heeft voor de gemeente Rheden, en Dieren in het bijzonder, zeldzaamheidswaarde qua aanleg, structuur en relatie met de omgeving.
- De objecten zijn onderdeel van een historisch gegroeid gebied en zijn bepalend voor het zichtbaar houden van deze situatie.

Algemeen historische waarden:

- Het complex heeft voor de gemeente Rheden, en Dieren in het bijzonder, historische waarde als voorbeeld van een naoorlogs crematoriumcomplex waarin functie, architectuur en stedenbouw integraal zijn benaderd.
- Het complex heeft een hoge historische waarde als een bijzonder voorbeeld van de funeraire cultuur in Nederland in het algemeen en de gemeente Rheden in het bijzonder. Het complex toont de toenemende belangstelling voor crematie die parallel loopt met de eveneens ontkerkelijking in Nederland na de Tweede Wereldoorlog.

Hiermee voldoet het crematoriumcomplex aan de basisnormen en aan de meerwaarden 3a, 3d, 4a, 4b, 4c, 4e, 5a en 5b zoals opgenomen in artikel 4 van de Erfgoedverordening Rheden. Op grond hiervan voldoet het complex aan de gestelde in Erfgoedverordening van de gemeente Rheden.

Crematorium Dieren – 2016. Foto: Els van Leening / fotoclub Veluwezoom © CC BY-NC-ND